

зниження темпів інфляції та відсоткових ставок, зростання експорту та імпорту, здешевлення обслуговування зовнішнього боргу, зростання реального ВВП, поліпшення структури виробництва.

Україна і надалі має бути орієнтована на міжнародні ринки, однак продукція її експорту повинна переорієнтуватися із сировинної складової на готову продукцію і мати високу якість. Тому необхідно покращити інвестиційний клімат для стимулювання імпорту передових технологій, що сприятиме зростанню та укріпленню національної грошової одиниці та зниженню цін.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Визначальні фактори утворення валютного курсу держави як головного елементу реалізації її валютно-курсової політики. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформації: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/freu/2009_19/34.pdf
2. Національний банк України. Річний звіт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформації: <http://www.bank.gov.ua/doccatalog/document?id=2150782>
3. Ю.В. Макогон . Посткризисная экономика Украины / Ю.В. Макогон // [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформації: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/venu/2010_2/19.pdf
4. Проблеми стабілізації валютного курсу гривні в умовах світової фінансово-економічної кризи. [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформації: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/VUABS/2009_2/27.2.05.pdf
5. Стабільність гривні: об'активна реальність чи вимушена необхідність? [Електронний ресурс]. – Режим доступу до інформації: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum%20/Vnbu/2012_3/2012_03_3.pdf

УДК 330.341.1: 669.162.16 (477)

ОЦІНКА ВПЛИВУ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО ПРОГРЕСУ НА КОКСОХІМІЧНУ ПРОМИСЛОВІСТЬ УКРАЇНИ

Р. В. Венжега, О. В. Половян

Резюме: У даному дослідженні наведений аналіз ринку коксохімічної промисловості України у порівнянні із загальносвітовими тенденціями. Побудована виробнича функція Кобба-Дугласа за даними підприємств та аргументована доцільність впровадження науково-технічного прогресу для коксохімічної та нафтопереробної промисловості України.

Ключові слова: коксохімія, виробнича функція, інновація

Інтеграція України до Європейської спільноти висуває нові вимоги щодо конкурентоспроможності промислової продукції на світовому ринку. Провідною ланкою виробничої сфери є коксохімічна промисловість – галузь чорної металургії, що займається переробкою кам'яного вугілля методом коксування. Формування попиту на коксохімічну продукцію є однією із складових розвитку суміжних галузей – металургії та машинобудування.

Дослідженню проблем коксохімічної промисловості України приділялась значна увага у працях Н.В.Діденко [3], Г.Г.Карчевської [4], В.В.Рудики [8].

Метою роботи є дослідження ринку коксу та продукції нафтоперероблення та визначення типу виробництва галузі відповідно до параметрів виробничої функції Кобба-Дугласа, надання рекомендацій щодо застосування науково-технічного прогресу для поліпшення діяльності промислових підприємств галузі.

Тенденції на світовому ринку свідчать про те, що більшість провідних коксохімічних заводів зосереджено в країнах, які займають лідируючі позиції з виробництва сталі. Для підвищення ефективності виробництва продукції, коксохімічні підприємства поглинаються металургійними об'єднаннями для досягнення замкнутого циклу виробництва. В Україні такими інтегрованими структурами є Металургійний комбінат «Азовсталь» (Маріуполь) до складу якого входить коксохімічний завод

«Маркохім», «ЄВРАЗ Дніпропетровський металургійний завод ім. Петровського» до складу якого входить «ЄВРАЗ Дніпрококс» та «АрселорМіттал» (Кривий Ріг).

Світова криза в 2009-2010 рр. призвела до істотного падіння цін та надлишкової пропозиції коксу. По всьому світу було зупинено близько 10% виробничих потужностей (за даними InterechPira). Для коксохімічних підприємств тимчасова зупинка пов'язана з технічними складнощами та значними фінансовими збитками, тому було вирішено перевести частину потужностей на «гарячий простій» – випуск коксу перевищував потреби ринку [5].

У Китаї було введено 40% експортне мито на цей вид продукції, що зумовило певний надлишок коксу на внутрішньому ринку і звільнило більшість місцевих металургів від високих цін на кокс. Потужності з виробництва коксу у країні складають 550 млн.т., приблизно 75-80% продукції споживається у чорній металургії. Ця ситуація відкривала нові можливості для поставок коксохімічної продукції з країн Східної Європи (України, Росії та Польщі) до Азії, що дозволяло впливати на глобальну цінову політику торгівлі коксом.

З січня 2013 року у зв'язку з визнанням неправомірності торгової політики Китаю, Світова організація торгівлі скасувала експортні мита і квоти на кокс, що дозволило відновити масові поставки продукції до Японії, Південної Кореї, Індії та відповідно знизити ціни на кокс на світовому ринку. За прогнозами CRU у 2013 році світове споживання коксу складе 720-730 млн.т., а до 2015 року досягне рівня 750 млн.т., причому 50% обсягу буде спожито в Азії (Китаї, Японії, Індії) [7].

Дослідження вітчизняного ринку коксохімічної промисловості за даними Державної служби статистики України свідчать про те, що обсяги металургійного виробництва та виробництва готових металевих виробів скоротилися у 2012 році у порівнянні з рівнем 2011 року скоротилися на 34857 млн.грн. або на 14,27%, при цьому виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення за аналогічний період скоротилося на 18725 млн.грн. або на 25,45%.

Динаміка обсягів виробництва металургійної та коксохімічної продукції України наведена на рис. 1.

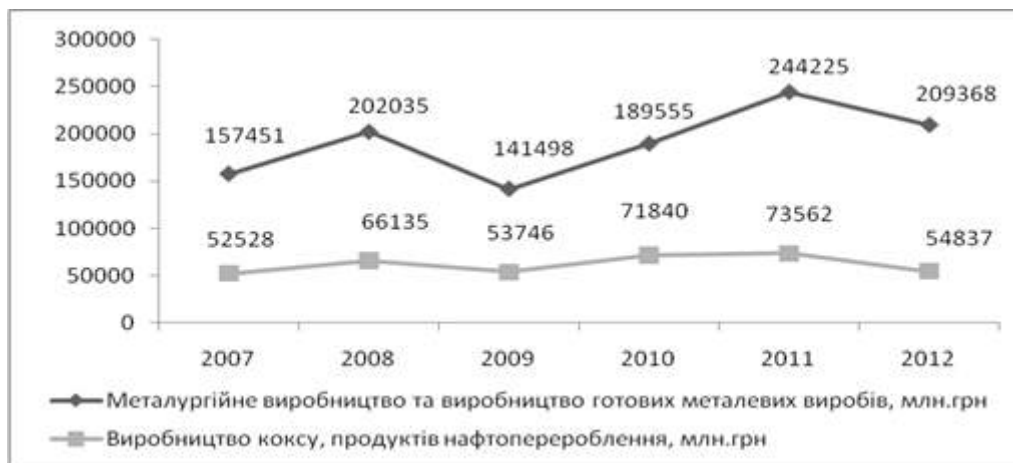

Рис.1. Обсяги виробництва промислової продукції підприємствами України, млн.грн [2].

Спад обсягів виробництва коксу та продукції нафтоперероблення вплинув на скорочення її реалізації у 2012 році на 14653,9 тис.грн. або на 18,84% порівняно з рівнем 2011 року, при цьому загальна частка промислової продукції коксохімічного виробництва у загальному обсязі реалізації промислової продукції поступово зменшувалася протягом 2010-2012 років з 7% до 4,5% відповідно.

Про стабільне споживання коксохімічної продукції на внутрішньому ринку підприємствами металургії свідчить перевищення обсягів її експорту над імпортом. Скорочення темпів обсягу виробництва металургійної продукції в Україні у 2012 році, що супроводжувалося несприятливими умовами відносно цієї продукції на зовнішньому ринку, знизило загальний експорт коксу та напівкоксу з кам'яного вугілля на 16,93% рази порівняно з рівнем 2011 року, при тому що вага імпорту збільшилася в 2,41 рази, а за 9 місяців 2013 року в 2,47 відповідно.

Експортні ціни на кокс у січні 2013 року знизилися на 10\$ порівняно з груднем до 235\$ за тону коксу. Несприятливі умови щодо обсягів виробництва коксохімічної продукції на світовому ринку можуть негативно відбитися на завантаженні виробничих потужностей українських підприємств [7].

У структурі експорту коксу та напівкоксу з кам'яного вугілля найбільшу питому вагу займає Індія (40,42%) та Російська Федерація (18,15%). Переважна більшість країн-споживачів продукції знаходиться в Південно-Західній Азії та Східній Європі (рис.2). Незначна кількість країн у структурі свідчить про недосконалість вітчизняної продукції щодо її конкурування з провідними країнами-виробниками коксу (Китаєм, Японією та Російською Федерацією).

Розглянемо на які дослідження приділялися найбільші витрати з виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення за напрямками інноваційної діяльності (табл.1).

У структурі витрат 2012 року найбільшу питому вагу займає придбання нових машин, обладнання та програмного забезпечення, що становить приблизно 30% до загального підсумку, однак фінансування за цим напрямом значно зменшилося порівняно з 2011 роком на 40040,9 тис.грн., зовнішні науково-дослідницькі роботи становлять 1,95%, інші зовнішні знання 3,95%, за іншими напрямками інноваційної діяльності витрати у загальній сукупності за галузю на 2012 рік склали 64,1% відповідно.

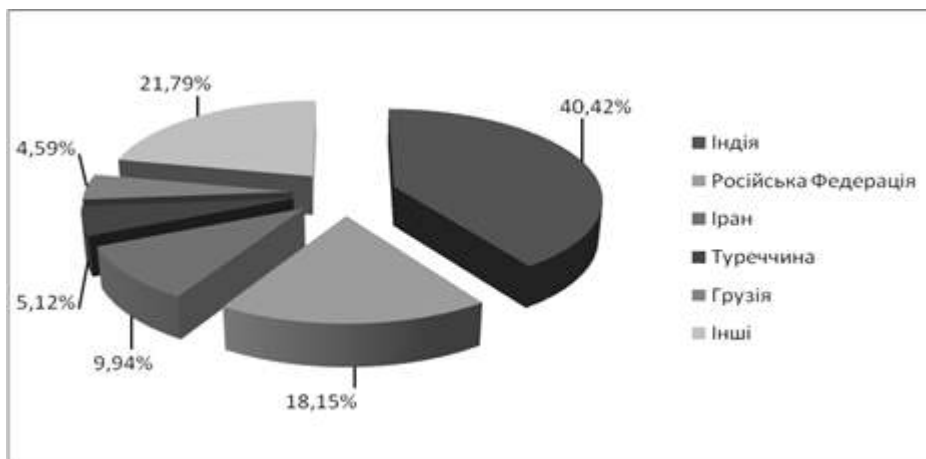

Рис.2. Структура експорту коксу та напівкоксу з кам'яного вугілля, % [7]

Фінансування інноваційної діяльності коксохімічної галузі повністю забезпечувалось за рахунок власних коштів коксохімічних та нафтопереробних підприємств, що на 2012 рік склало 180292,6 тис.грн., що менше рівня 2011 року на 29,54%. Для розвитку галузі в останні роки не надається підтримка з боку державного та місцевих бюджетів, позабюджетних фондів, вітчизняних та іноземних інвесторів, що свідчить про погіршення конкурентоспроможності української коксохімічної продукції на світовому ринку [6, с.190–193].

Структура витрат виробництва коксу та продуктів нафтоперероблення за напрямками інноваційної діяльності [6, с.179–182]

Роки	2010	2011	2012
Виробництво коксу та продуктів нафтоперероблення, всього тис.грн. у т.ч.	188092,0	255882,8	180292,6
внутрішні науково-дослідницькі роботи	42,6	2043,0	–
зовнішні науково-дослідницькі роботи	6298,0	4826,5	3516,7
придбання нових машин, обладнання та програмного забезпечення	69048,8	94118,0	54077,1
інші зовнішні знання	35787,1	2118,2	7125,7
інші	76915,5	152777,1	115573,1

Для побудови моделі розглянемо основні підприємства коксохімічного ринку України у розрізі груп [7], які зведемо до табл.2.

Міжнародна вертикально-інтегрована група «Метінвест». Основними акціонерами групи є група «СКМ» (71,25%) та «Смарт-холдинг» (23,75%). До складу групи в металургійний дивізіон входить 11 металургійних підприємств, у тому числі Авдіївський коксохімічний завод, інша частина коксохімічних підприємств (ПАТ «Запоріжжкокс», ПАТ «Донецькокс», ПрАТ «Єнакієвський КХЗ») «Метінвест» та «СКМ» володіють великими, але не контрольними пакетами акцій. Частка групи на українському ринку коксу за підсумком 2012 року оцінюється Національним рейтинговим агентством «Рюрік» на рівні 45%.

Корпорація «Індустріальний союз Донбасу» входить до трійки лідерів сталеливарної промисловості України та до числа 30 найбільших сталеливарних компаній світу за версією Міжнародного інституту чавуну та сталі. До корпорації входять металургійні підприємства та ПАТ «Алчевськкокс». Слабка сторона групи – відсутність власної сировинної бази. Частка корпорації на ринку коксохімічної промисловості у 2012 році Національним рейтинговим агентством «Рюрік» оцінюється на рівні 20%.

Група «Донецьксталь». До складу групи входить ПАТ «Донецький металургійний завод» (споживач коксу) та 2 коксохімічні заводи ПАТ «Ясинівський коксохімічний завод» та ПрАТ «Макіївкокс». До переваги групи можна віднести наявність сировинної бази (шахтоуправління «Покровське», збагачувальна фабрика «Свято-Варваринська»). Частка підприємств в обсязі реалізованого коксу на території України оцінюється на рівні 15%.

Група «Evraz». Частка групи на коксохімічному ринку Національним рейтинговим агентством «Рюрік» оцінюється на рівні 5%. Третину поставок коксу коксохімічних підприємств групи споживає ПАТ «ДМЗ ім.Петровського», інша частина йде на вільний ринок.

Корпорація «Міжрегіональний промисловий союз». До складу групи входить ПрАТ «Харківський коксовий завод» – єдиний представник ливарного коксу в Україні, 50,52% акцій підприємства належать ТОВ «Аромасервіс», 49,47% – Carbo Trading Limited (Кіпр).

Нафтопереробну промисловість України представляють шість нафтопереробних підприємств: ПАТ «Укртатнафта», ПАТ «Лукойл – Одеський НПЗ», ПАТ «Нафтопереробний комплекс – Галичина», ПАТ «Нафтохімік Прикарпаття», ПрАТ «Херсонський НПЗ», ПрАТ «Лисичанська нафтова інвестиційна компанія».

Побудуємо виробничу функцію Кобба-Дугласа для коксохімічних та нафтопереробних підприємств України [9,с.107]:

$$Y = A * K^{\alpha} * L^{\beta} \quad (1)$$

де A – вільний член моделі, який відображає вплив на загальний результат неврахованих до неї факторів; Y – чистий дохід (виручка) коксохімічних та нафтопереробних підприємств України, тис.грн.; L – витрати на оплату праці, тис.грн.; K – вартість основних фондів, тис.грн; α, β – параметри, які характеризують ефективність використання капіталу та праці.

Для виконання розрахунків за моделлю, необхідно привести функцію до лінійного вигляду, логарифмуванням її параметрів. Враховуючи те, що не існує логарифму від'ємної величини, у якості залежної змінної обрано фактор чистого доходу, а не чистого прибутку. За допомогою засобів Microsoft Excel виконано регресійний аналіз моделі ефективності використання ресурсів коксохімічних та нафтопереробних підприємств України на 2012 рік. Результати моделювання показників при зважуванні їх на середнє значення зведені до табл. 3.

Таблиця 2

Вихідні дані за підприємствами коксохімічної та нафтопереробної галузі України для побудови виробничої функції Кобба-Дугласа [складено автором за даними 1]

Назва підприємства	2012 рік		
	Чистий дохід, тис.грн.	Основні фонди, тис.грн	Витрати на оплату праці, тис.грн.
МІЖНАРОДНА ВЕРТИКАЛЬНО-ІНТЕГРОВАНА ГІРНИЧО-МЕТАЛУРГІЙНА КОМПАНІЯ «МЕТІНВЕСТ»			
ПАТ «Авдіївський коксохімічний завод»	8830122,0	7585898,0	239185,0
ПрАТ «Снакієвський коксохімпром»	897621,0	435106,0	49314,0
ПАТ «Запоріжжкокс»	3226073,0	1008825,0	88139,0
ПАТ «Донецьккокс»	773208,0	486086,0	38019,0
КОРПОРАЦІЯ «ІНДУСТРІАЛЬНИЙ СОЮЗ ДОНБАСУ»			
ПАТ «Алчевський коксохімічний завод»	7022294,0	7927860,0	97181,0
ГРУПА «ДОНЕЦЬКСТАЛЬ»			
ПАТ «Ясинівський коксохімічний завод»	3501122,0	1906966,0	226405,0
ПрАТ «Макіївкокс»	2643546,0	824450,0	160726,0
ГРУПА «EVRAZ»			
ПАТ «ЄВРАЗ Баглійкокс»	1159368,0	752597,0	78353,0
ПАТ «ЄВРАЗ Дніпродзержинський коксохімічний завод»	1046936,0	930643,0	65872,0
КОРПОРАЦІЯ «МІЖРЕГІОНАЛЬНИЙ ПРОМИСЛОВИЙ СОЮЗ»			
ПрАТ «Харківський коксовий завод»	379045,0	416243,0	31349,0
НАФТОПЕРЕРОБНІ ПІДПРИЄМСТВА УКРАЇНИ			
ПАТ «Укртатнафта»	20017126,0	5636782,0	546224,0
ПАТ «Лукойл – Одеський НПЗ»	9169,0	958815,0	31999,0
ПАТ «Нафтопереробний комплекс – Галичина»	2871683,0	1844046,0	54441,0
ПАТ «Нафтохімік Прикарпаття»	149598,0	1048659,0	72803,0
ПрАТ «Херсонський НПЗ»	3170,0	817732,0	7707,0
ПрАТ «Лисичанська нафтова інвестиційна компанія»	3177913,0	2101053,0	119050,0
Середнє значення показників	3481749,6	2167610,1	119172,9

Значення параметрів та оцінка адекватності моделі

Регресійна статистика	Значення	Параметри моделі	Значення
Множинний коефіцієнт кореляції (R)	0,95	$\ln(A)$	-1,6
Множинний коефіцієнт детермінації (R^2)	0,91	α	0,54
Критерій Фішера (F)	70,78		
Стандартна помилка	0,1637	β	0,72
Кількість спостережень	16		

Дані табл. 3 свідчать про адекватність моделі. Значення множинного коефіцієнту кореляції 0,95 свідчить про сильний зв'язок між факторами. За коефіцієнтом детермінації ($R^2 = 0,91$) визначено, що варіація чистого доходу підприємств коксохімічної галузі обумовлена динамікою виробничих факторів, 9% є впливом неврахованої частини факторів моделі. На точність побудованої функціональної залежності вказує критерій Фішера – 70,78, стандартна помилка за моделлю складає 16,37%.

Таким чином, модель ефективності використання ресурсів коксохімічних підприємств інноваційної складової має наступний вигляд:

$$Y = 0,21 * K^{0,54} * L^{0,72} \quad (2)$$

де $A = \exp(\ln(A)) = \exp(\ln(-1,6)) = 0,21$

Розрахуємо граничну продуктивність за факторами вартості основних фондів (K) та витрат на оплату праці (L). Визначимо приватні похідні за кожним з факторів:

$$M_K = 0,21 * 0,54 * 2167610,1^{-0,46} * 119172,9^{0,72} = 0,62$$

$$M_L = 0,21 * 0,72 * 119172,9^{-0,28} * 2167610,1^{0,54} = 15,12$$

Гранична норма заміщення ресурсів: $MRTS_{LK} = \frac{-\Delta L}{\Delta K} = \frac{-15,12}{0,62} = -24,39$, тобто

для заміщення витрат з оплати праці на одиницю продукції доводиться двадцять чотири одиниці ресурсів капіталу (вартості основних виробничих фондів).

Еластичність виробництва визначається сумою еластичностей випуску за кожним з факторів: $E = 0,54 + 0,72 = 1,26$

Параметри $\alpha > 0,5$ та $\beta > 0,5$ свідчать про високу еластичність, тобто ефективне використання ресурсів підприємств коксохімії. Про інтенсивний тип економічного зростання свідчить те, що параметри $\alpha + \beta > 1$ Параметр моделі $\beta = 0,72$ вказує, що коксохімічні та нафтопереробні підприємства України переважно характеризуються працемістким типом виробництва. При збільшенні частки витрат на оплату праці на 1%, чистий дохід підприємств коксохімічної галузі України збільшиться на 0,72% за умови, якщо всі інші фактори будуть зафіксовані на рівні середнього значення. Збільшення витрат на основні фонди на 1% призведе до зростання чистого доходу на 0,54% з урахуванням середнього фіксованого значення інших факторів.

Таким чином, наведені розрахунки доводять, що науково-технічний прогрес сприятиме позитивному впливанню на розвиток коксохімічної галузі. На даний момент, вона потребує капітальних інвестицій для відновлення виробничих потужностей. Незважаючи на значні проблеми галузі, коксохімія залишається інвестиційно-привабливою для фінансово-промислових груп., для цього треба переходити на капіталомісткий тип виробництва, щоб знизити витрати у галузі й спрямовувати

більший обсяг інвестицій у модернізацію обладнання та підвищення фондоозброєності праці.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Державна установа «Агентство з розвитку інфраструктури фондового ринку України» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://smida.gov.ua>
2. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
3. Діденко Н.В. Вплив макроекономічних чинників на стабільність функціонування вітчизняних коксохімічних підприємств [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://archive.nbuv.gov.ua/portal/soc_gum/Uproz/2011_21/u1121did.pdf
4. Карчевська Г.Г. Інноваційно-інвестиційна складова соціально-економічного розвитку коксохімічних підприємств України [Текст] / Г.Г.Карчевська // Держава та регіони. – 2012. – №2. – С. 118 – 122.
5. Мировой рынок кокса 2012: Кто заменит Китай? [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://ugmk.info/art/mirovoj-gynok-koksa-2012-kto-zamenit-kitaj.html>
6. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: Стат.зб. – К.: Держкомстат, 2013. – 287 с.
7. Огляд ринку коксу України за 9 місяців 2013 року // Національне рейтингове агентство [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://rurik.com.ua/documents/research/coke_9m_2013_review.pdf
8. Рудика В.І. Оцінка і прогнозування впливу зовнішнього середовища на виробництво продукції підприємствами коксохімічної промисловості: автореф. дис. к.е.н: 08.00.04 / В.І.Рудика.; Науково-дослідний центр індустріальних проблем розвитку НАН України. – Харків: 2007. – 22 с.
9. Сидорова А.В. Управление развитием предприятий на основе процессных инноваций [Текст]: монография / А.В.Сидорова, О.А.Курносова. – Донецк: ДонНУ, 2012. – 204 с.

УДК 005.01:336.71(477)

ОСОБЕННОСТИ СТРАТЕГИЧЕСКОГО МЕНЕДЖМЕНТА В БАНКАХ УКРАИНЫ

М. Ф. Волкова, М. А. Стегниенко, Р. А. Герасименко

Резюме. В данной работе выявлены основные проблемы и особенности внедрения стратегического менеджмента в банки Украины.

Ключевые слова: банк, стратегический менеджмент, стратегический шок.

Постановка проблемы. В настоящее время банковская система Украины находится в стадии рецессии. Если по итогам работы первого квартала 2013 г. она, судя по финансовому результату, практически восстановилась после кризиса и вышла на докризисный уровень по низкому количеству убыточных игроков (негативный финансовый результат получили всего девять банков, тогда как в последнем докризисном периоде — III квартале 2008 года — убытки понесли пять банковских учреждений), то в последующие периоды ситуация изменилась. Так, уже к концу первого полугодия 2013 г. количество убыточных банков по сравнению с первым кварталом этого года возросло почти в 2 раза (убыточные финансовые результаты имели 17 банков). В сентябре 2013 г. общий сальдированный убыток действующих украинских банков составил 770 млн грн, или в 6,5 раза больше, чем в сентябре 2012 года (118 млн грн). Совокупная сальдированная прибыль в целом по банковской системе в январе-сентябре составила 1,732 млрд грн., что на 37,6% ниже аналогичного прошлогогоднего показателя (2,775 млрд грн) [1]. Во многом это обусловлено углублением рецессии в отечественной экономике, в которую страна погрузилась еще в 2012 году. В настоящее время в Украине отмечается устойчивый спад производства в промышленности и строительном секторе и резкое замедление темпов роста сельскохозяйственного производства. В этих условиях особую актуальность имеет наличие у банков эффективной стратегии управления их деятельностью при разных ситуациях, складывающихся как на внутреннем, так и международном финансовом рынке, а также в экономике.

Анализ последних исследований и публикаций. Исследованию эффективного стратегического менеджмента в банках посвящены научные труды А. Алдашева, С.